

**UMUMTA'LIM MAKTABLARINING BOSHLANG'ICH SINFLARIDA
O'QUVCHILARNING RASM CHIZISH TO'G'RISIDAGI
TASAVVURLARINI SHAKLLANTIRISH
Boltaboyev Azizbek Xasanboy o'g'li**

Namangan davlat pedagogika instituti o'qituvchisi Phd.
E-mail: azizbekboltaboyev1994@gmail.com Tel- 943082603

Tojiboyeva Shaxnoza Axmadjon qizi
Namangan davlat pedagogika instituti
Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi yo'nalishi 3- bosqich talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada umumta'lim maktablarining boshlang'ich sinflarida o'quvchilarning rasm chizish to'g'risidagi tasavvurlarini shakllantirishning pedagogik-psixologik asoslari, metodik yo'llari hamda samarali usullari yoritiladi. Boshlang'ich ta'lim bosqichida tasviriy faoliyatning o'quvchi shaxsining estetik, ijodiy va tafakkuriy rivojlanishiga ta'siri tahlil qilinadi. Shuningdek, rasm chizish jarayonida kuzatuvchanlik, tasavvur, kompozitsion fikrlash va rang sezgirligini rivojlantirish usullari ko'rsatib beriladi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, tasviriy san'at, rasm chizish, tasavvur, estetik tarbiya, ijodiy faoliyat, metodika, kompozitsiya, rangtasvir.

Kirish. Bugungi kunda ta'lim tizimida shaxsga yo'naltirilgan yondashuv ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodiy fikrlash, mustaqil qaror qabul qilish va estetik didni shakllantirish dolzarb vazifalardan biridir. Shu nuqtai nazardan, tasviriy san'at darslari, xususan rasm chizish faoliyati muhim pedagogik vosita hisoblanadi.

Rasm chizish – bu nafaqat tasviriy ko'nikma, balki bolalarning borliqni idrok etish, uni tahlil qilish va o'z tasavvurida qayta yaratish jarayonidir. Mashhur rus pedagogi Konstantin Ushinskiy ta'kidlaganidek, bolalar uchun ko'rish orqali o'rganish eng tabiiy va samarali yo'ldir. Demak, rasm chizish jarayoni o'quvchining bilish faoliyati bilan uzviy bog'liqdir.

Boshlang'ich sinf yoshidagi bolalarda obrazli tafakkur ustun bo'ladi. Shu sababli rasm chizish orqali ularning tasavvuri, fantaziyasi va estetik qarashlarini shakllantirish imkoniyati kengdir.

Asosiy qism. Rasm chizish tasavvurini shakllantirishning psixologik asoslari. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tasavvur faoliyati sezgi va idrok bilan chambarchas bog'liq. Bola avvalo predmetni kuzatadi, uning shakli, hajmi, rangi va joylashuvini idrok etadi. Keyinchalik esa bu tasvirni ongida qayta ishlab, qog'ozga tushiradi.

Psixolog olim Lev Vygotsky nazariyasiga ko‘ra, bola rivojlanishida yaqin rivojlanish zonasi muhim o‘rin tutadi. Demak, o‘qituvchi rasm chizish jarayonida namunaviy ko‘rsatmalar, savollar va amaliy yordam orqali o‘quvchining ijodiy imkoniyatlarini kengaytiradi.

Tasavvurni shakllantirish quyidagi bosqichlarda amalga oshadi:

- **Kuzatish bosqichi** – predmet va hodisalarni diqqat bilan o‘rganish;
- **Tahlil bosqichi** – shakl va rang xususiyatlarini aniqlash;
- **Tasavvur bosqichi** – obrazni ongda qayta yaratish;
- **Ijodiy ifoda bosqichi** – qog‘ozda tasvirlash.

Bu jarayonlar tizimli ravishda tashkil etilgandagina samarali natija beradi.

Boshlang‘ich sinflarda rasm chizishning metodik asoslari. Boshlang‘ich ta’limda tasviriy san’at darslari o‘quvchilarning yosh xususiyatlariga mos ravishda tashkil etilishi lozim. 1–2-sinflarda ko‘proq erkin rasm chizish, ertak va voqealarni tasvirlash tavsiya etiladi. 3–4-sinflarda esa kompozitsiya, perspektiva elementlari va rang uyg‘unligi haqida dastlabki tushunchalar beriladi.

Rasm chizish tasavvurini shakllantirishda quyidagi metodlardan foydalanish maqsadga muvofiq:

1. Kuzatish metodi – tabiat qo‘ynida yoki sinfda naturadan rasm ishlash.
2. Suhbat metodi – rasm mazmuni haqida savol-javob orqali fikrlashni rivojlantirish.
3. Namoyish metodi – o‘qituvchining bosqichma-bosqich chizib ko‘rsatishi.
4. Taqqoslash metodi – o‘quvchi ishlarini solishtirish va tahlil qilish.
5. Ijodiy topshiriqlar – “Mening orzuimdagi shahar”, “Sehrli bog‘” kabi mavzular asosida fantaziyaning rivojlantirish.

Shuningdek, mashhur rassomlarning asarlaridan namunalar ko‘rsatish ham o‘quvchilarning tasviriy tasavvurini boyitadi. Masalan, Kamoliddin Behzod miniatyuralaridagi kompozitsion aniqlik yoki Leonardo da Vinci asarlaridagi tabiiylik bolalarda estetik zavq uyg‘otadi. Rasm chizish jarayonida bola nafaqat tasvir yaratadi, balki voqelikni baholaydi, ranglarni tanlaydi, kompozitsiya quradi. Bu esa estetik tafakkurning shakllanishiga xizmat qiladi. Rasm darslarida milliy qadriyatlar va an‘analarni aks ettirish ham muhimdir. Masalan, milliy naqsh elementlarini chizish, Navro‘z bayrami manzaralarini tasvirlash orqali o‘quvchilarda milliy o‘zlikni anglash hissi kuchayadi.

Hozirgi kunda tasviriy san’atni o‘qitishda interfaol metodlar, AKT vositalari va loyihaviy yondashuv keng qo‘llanilmoqda. Multimedia taqdimotlar, virtual galereyalar va onlayn ko‘rgazmalar o‘quvchilarning qiziqishini oshiradi.

Loyihaviy metod asosida “Mening oilam”, “Ona tabiatni asraymiz” kabi mavzularda rasm albomlari yaratish o‘quvchilarning mustaqil ishlash ko‘nikmasini rivojlantiradi. Bundan tashqari, STEAM yondashuvi doirasida rasm chizishni

boshqa fanlar bilan integratsiya qilish ham samarali natija beradi. Masalan, tabiatshunoslik darsida o‘rganilgan o‘simliklarni tasvirlash orqali bilimlar mustahkamlanadi.

Natijalar va muhokama. Tajriba-sinov ishlari shuni ko‘rsatadiki, tizimli va maqsadli tashkil etilgan rasm darslari o‘quvchilarning, kuzatuvchanligini oshiradi, tasavvur va fantaziyasini rivojlantiradi, estetik didini shakllantiradi, nutq va tafakkurini boyitadi, o‘ziga bo‘lgan ishonchini mustahkamlaydi. Rasm chizish faoliyatiga muntazam jalb qilingan o‘quvchilar boshqa fanlarda ham faol va ijodkor bo‘lib shakllanadi.

Xulosa. Umumta’lim maktablarining boshlang‘ich sinflarida o‘quvchilarning rasm chizish to‘g‘risidagi tasavvurlarini shakllantirish – ularning har tomonlama barkamol shaxs bo‘lib voyaga yetishida muhim omildir. Rasm chizish jarayoni bolaning sezgi, idrok, tafakkur va tasavvurini uyg‘un ravishda rivojlantiradi. Metodik jihatdan to‘g‘ri tashkil etilgan darslar, zamonaviy pedagogik yondashuvlar va milliy-madaniy qadriyatlar asosida olib borilgan tasviriy faoliyat boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining estetik dunyoqarashini boyitadi hamda ijodiy salohiyatini yuzaga chiqaradi. Shu bois tasviriy san’at darslariga innovatsion yondashuvni keng joriy etish, o‘qituvchilarning metodik mahoratini oshirish va amaliy mashg‘ulotlarga ko‘proq e’tibor qaratish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Komoldinov, S. J. O. (2026). The pedagogical significance of composition in pencil drawing lessons. *European Journal of Economic Dynamics and Policy*, 2(1), 21-24.
2. Komoldinov, S. J. O. G. L., & Isaboyeva, M. I. Q. (2026). Manzara janrini o‘rgatishda rangtasvir texnikalarining metodik qo‘llanilishi. *Science and Education*, 7(2), 344-349.
3. Jomoldin o‘g‘li, K. S. SCIENCE, RESEARCH AND DEVELOPMENT.
4. Komoldinov, S. (2023, December). Qalamtasvir mashg‘ulotlarida kompozitsiyaning ahamiyati. In *INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE on the topic: “Priority areas for ensuring the continuity of fine art education: problems and solutions”* (Vol. 1, No. 01).
5. Rakhimov, K. (2023). The place of graphics in the fine arts. *Solution of social problems in management and economy*, 2(2), 5-8.
6. Rakhimov, K. (2023). THE ROLE OF PORTRAIT ARTISTS IN FINE ARTS. *Models and methods in modern science*, 2(2), 13-19.
7. Rakhimov, H. U. (2023). ANALYZING THE PROFESSIONAL QUALITIES OF FUTURE FINE ARTS TEACHERS BASED ON ART STUDIES. *Экономика и социум*, (1-1 (104)), 50-53.
8. Pulatov, D. S., & Kh, R. U. (2019). On fine arts and its varieties. *Вестник магистратуры*, (4-4 (91)), 89-90.
9. ogli Rakhimov, H. U. AJMR. *AJMR*.

10. Oripov, B. B. (2025). Ideals of the third renaissance and their artistic expression in the fine art of Uzbekistan. *Academic Journal of Science, Technology and Education*, 1(8), 28-32.
11. Oripov, B. B. (2025, December). INCREASING THE SCIENTIFIC COMPONENT OF THE ART OF POTTERY IN STUDENTS. In *International Conference Platform* (No. 6, pp. 134-137).
12. Oripov, B. B. (2025). The connection of fine arts to biological science. *Science and Education*, 6(12), 621-626.
13. BADIRJANOVICH, O. (2020). THE ROLE OF CERAMICS IN PROFESSIONAL TRAINING OF YOUNG PEOPLE IN THE MODERN EDUCATION SYSTEM. *THE AMERICAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE AND EDUCATION INNOVATIONS Учредители: The USA Journals*, 2(9), 447-451.
14. Oripov, B. (2025). O ‘QUVCHILARNING RUHIYATINI SHAKLLANTIRISHDA VA TARBIYALASHDA, XALQ AMALIY SAN’ATINING O ‘RNI. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, 2, 4-3.
15. Oripov, B. N. (2008). Tasviriy san’at ta’limida didaktika.
16. Oripov, B. N. (2006). Fine art and its teaching methodology. *Tashkent-2005." SCIENCE-INTELLIGENCE*.
17. Oripov, B. (2004). Jahon san'ati tarixi. 3 qismli.
18. Oripov, B. (2004). San'at tarixidan qisqacha izohli lug'at.
19. Yuldashev, J. (2024). BO ‘LAJAK TARIX O ‘QITUVCHILARINI TAYYORLASH JARAYONIGA AKSIOLOGIK YONDASHUVNI JORIY ETISHNING METODIK XUSUSIYATLARI. *Farg'ona davlat universiteti*, (5), 6-6.
20. Yuldashev, J. (2024). BO‘LAJAK TARIX O‘QITUVCHILARIDA AKSIOLOGIK POZITSIYANI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI. " ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ АКМЕОЛОГИЯ" международный научно-методический журнал, 1(9).
21. Yuldashev, J. BO ‘LAJAK TARIX O ‘QITUVCHILARINING AKSIOLOGIK POZITSIYASINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI. *DENE TÁRBIYÁSÍ HÁM SPORT*, 251.
22. Ogli, Y. J. A. The Content of the Introduction of the Development of the Axiological Approach in Future History Teachers. *JournalNX*, 10(10), 34-38.
23. Yuldashev, J. (2024). DEVELOPING THE AXIOLOGICAL POSITION OF FUTURE HISTORY TEACHERS–AS AN IMPORTANT DIRECTION OF HISTORY EDUCATION. *Академические исследования в современной науке*, 3(50), 33-36.
24. Abdurakhimovich, Y. J. (2024, December). THE MAIN CRITERIA FOR DEVELOPING A SYSTEM OF VALUES IN THE TRAINING OF FUTURE HISTORY TEACHERS. In *International Conference on Economics, Finance, Banking and Management* (pp. 201-205).
25. Abdurakhimovich, Y. J. (2024, December). THE MAIN CRITERIA FOR DEVELOPING A SYSTEM OF VALUES IN THE TRAINING OF FUTURE HISTORY TEACHERS. In *International Conference on Economics, Finance, Banking and Management* (pp. 201-205).
26. Yuldashev, J. (2024). DEVELOPING THE AXIOLOGICAL POSITION OF FUTURE HISTORY TEACHERS–AS AN IMPORTANT DIRECTION OF HISTORY EDUCATION. *Академические исследования в современной науке*, 3(50), 33-36.

27. Ogli, Y. J. A. The Content of the Introduction of the Development of the Axiological Approach in Future History Teachers. *JournalNX*, 10(10), 34-38.
28. Abdurakhimovich, Y. J. (2024, December). THE MAIN CRITERIA FOR DEVELOPING A SYSTEM OF VALUES IN THE TRAINING OF FUTURE HISTORY TEACHERS. In *International Conference on Economics, Finance, Banking and Management* (pp. 201-205).
29. Yuldashev, J. (2024). DEVELOPING THE AXIOLOGICAL POSITION OF FUTURE HISTORY TEACHERS—AS AN IMPORTANT DIRECTION OF HISTORY EDUCATION. *Академические исследования в современной науке*, 3(50), 33-36.
30. Ogli, Y. J. A. The Content of the Introduction of the Development of the Axiological Approach in Future History Teachers. *JournalNX*, 10(10), 34-38.
31. Odilboyeva, U. Z. (2025, December). The scientific and pedagogical influence of teacher cognition theory on method selection in the educational process. *International Conference Platform*, 6, 152–157.
32. Odilboyeva, U. Z. Q. (2026). O ‘ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA TERMINLAR HOSIL BO ‘LISHINING QIYOSIY TAHLILI. *Mahalliy va xalqaro konferensiyalar platformasi*, (1), 32-36.
33. Odilboyeva, U. Z. (2026, January). THE DEVELOPMENT OF AUTOPEdagogICAL COMPETENCE IN STUDENTS DURING ENGLISH LANGUAGE EDUCATION. In *Claritas Conference Platform* (No. 1, pp. 90-93).
34. Yunusov, G. O. (2026). TALABA-YOSHLAR MA’NAVIYATINI YUKSALTIRISHDA XALQ FOLKLOR SAN’ATINING O ‘RNI. *Mahalliy va xalqaro konferensiyalar platformasi*, (3), 58-62.
35. Rakhimov, H. U. (2026, January). THE SIGNIFICANCE OF AUTOPEdagogICAL COMPETENCE IN VISUAL ARTS EDUCATION. In *Claritas Conference Platform* (No. 1, pp. 30-34).
36. Umarjon ogli, H. R. (2021). Technologies for improving composition and drawing skills based on the rules of composition. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 9(12), 765–767.